

O STATUIE DE TOGAT DIN NAPOCA

În lapidarul Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca există o statuie de togat din marmură, fără număr de inventar. După informațiile domnului muzeograf dr. Constantin Pop, căruia îi mulțumim și pe această cale, statuia provine de la *Napoca*.

Starea de conservare e destul de bună, dar lipsește capul, membrul superior drept în întregime și cel stâng de la cot precum și partea inferioară a gambelor, cu picioarele și soclul. Înălțimea păstrată este de 120 cm, de la genunchi la gât personajul măsoară 90 cm, statuia fiind de mărime naturală. Corpul are greutatea pe piciorul stâng, cel drept fiind flexat. Personajul poartă sub togă o tunică.

Sinus-ul togii este amplu, coborând pe sub genunchi, *balteus*-ul, diagonala realizată prin strângerea materialului în cute dese, este dispus oblic și pornește de jos, de pe șold, continuându-se peste umărul stâng. De sub *balteus* se răsfrânge *umbo*-ul care urcă pe umărul stâng¹. Cutele dovedesc cunoștințe bune privind volumetrica draperiei, dublată de capacitatea de redare a materialității veșmântului. În partea dreaptă transpar de sub tunică deltoidul și pectoralul, iar de sub togă coapsa și genunchiul drept. Fapt deosebit este că realitatea anatomică transpare de sub drapaj.

Datorită acestor caracteristici piesa poate fi considerată una dintre cele mai reușite statui ale genului din Dacia.

Tipul de togă în care este reprezentat personajul, toga imperială augusteică, este practic singurul mod de drapare care apare la statuile togate din Dacia (Diaconescu 1998, 79). Acest tip corespunde togii de tip B la H. R. Goette (Goette 1990, taf. 6-29; cf. și cu Stone 1994, 21-24)². În Dacia există în total 16 statui de togați, majoritatea din marmură. În teza sa de doctorat, domnul Al. Diaconescu a împărțit statuile de la noi în două mari clase: cu sprijinul pe stângul și cu sprijinul pe dreptul (Diaconescu 1998, 81). Din totalul de 16 statui, doar 6 au greutatea pe piciorul stâng, deci ele constituie o serie mai redusă, din care face parte și piesa de la *Napoca*.

Cea mai apropiată analogie pentru togatul din *Napoca* o reprezintă o statuie din *Sarmizegetusa* însă mult mai rudimentar executată, aflată în Muzeul din Deva (fără număr de inventar). Piesa este păstrată precar: capul, antebrațul cu mâna dreaptă și membrele inferioare de la glezne sunt rupte. Mâna stângă are un *volumen* și e așezată perpendicular pe palnul frontal. *Balteus*-ul este oblic, *sinus*-ul coboară până sub genunchi ca la statuia noastră³. La piept cutele formează V-uri mai

Fig. 1 Togatul de la Napoca

¹ Pentru terminologie vezi Charles Darenberg-Edmond Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecque et romaines*, Paris, 1919, tome V, 1, T-Z, s.v. toga, p. 347-351.

² Mariana Crânguș din păcate a confundat "*cinctus Gabinius*" cu această togă imperială augusteică, individul încins cu "*cinctus Gabinius*" având toga răsucită în jurul brâului și apoi trasă peste cap bustul fiind gol (vezi tabloul de pe *Ava Pacis* cu Aeneas sacrificând, îmbrăcat în "*cinctus Gabinius*") spre deosebire de modul de drapaj al togii imperiale augusteice descrise mai sus (cf. Goette 1990, p. 7; Stone 1994, p. 13, nota 6; Diaconescu 1998, p. 78).

³ D. Alicu, C. Pop, V. Wollmann, *Figured Monuments from Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Sarmizegetusa Monography, 2*, BAR International Series, 55, Great Britain, 1979, pl. LXIII, nr. 351, p. 139.

regulate decât pliurile statuii de la *Napoca*.

Revenind la togatul din *Napoca*, ultimele cercetări au relevat faptul că este executat din marmură ce aparține carierei de la Bucova (H. Müller, *Provenance of marble objects from the Roman province of Dacia*, p. 438, table 3, NA 2, în *Sonderdruck aus den Jahreshften des Österreichischen Archäologischen Institutes Band 66*, 1997, Beiblatt). Așadar el trebuie să fi fost produs în vecinătate, la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Sub Marcus Aurelius (161-180 p.Chr.) de fapt după 170 p.Chr., în cadrul atelierelor de marmură din capitala Daciei vin meșteri pietrari din Asia Mică⁴.

Togatul în discuție nu poate fi un produs al acestor meșteri, ci este deja un produs al meșterilor locali, care prin urmare poate fi plasat cronologic în epoca antonină târzie, când modelul școlii microasiatice din capitala Daciei era viu în *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

Statuia din *Sarmizegetusa* pe care am citat-o ca analogie este o generație mai târzie, când atelierul local evoluează spre geometrizare și simplificare.

O ultimă problemă ce trebuie abordată este funcționalitatea statuii de la *Napoca*. După cum s-a demonstrat recent (cf. tezei de doctorat Diaconescu 1998, p.183) statuile onorifice din for erau confecționate din bronz, iar cele funerare erau de marmură. Statuia noastră va fi fost comandată atelierului din *Sarmizegetusa* pentru mausoleul vreunui fruntaș al coloniei *Napoca*.

Fig.2 Togatul de la Sarmizegetusa.

CASIAN POPA
Universitatea "Babeș-Bolyai"
Cluj-Napoca

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Diaconescu 1988

- Al. Diaconescu, *Statut și reprezentare artistică în Dacia romană. Contribuții la istoria elitelor provinciale*, Cluj-Napoca, 1998 (teză de doctorat, mss.).

Goette 1990

- H. R. Goette, *Studien zu römischen Togadarstellung*, Mainz am Rhein, 1990.

Stone 1994

- S. Stone, *The toga: from national to ceremonial costume*, în *The world of Roman costume* (coord. J. L. Sebesta & L. Bonfante), London, 1994.

A TOGATUS STATUE FROM NAPOCA

SUMMARY

In the lapidary of the National History Museum of Transylvania in Cluj-Napoca there is a marble statue depicting a togatus, in natural size. The toga belongs to the imperial type B of Goette and the statue was made by the workshop of *colonia Dacica Sarmizegetusa* in the late Antonine period, probably for the funerary monument of some local magistrate from *colonia Napoca*.

EXPLANATION OF FIGURES

Fig. 1. A togatus statue from *Napoca*.

Fig. 2. A togatus statue from *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*.

⁴ În numărul 35 al revistei *ActaMN* din 1999 va apărea un articol despre rolul meșterilor microasiatici în decorația arhitectonică din Dacia, semnat de dr. Al. Diaconescu și E. Bota. care argumentează această datare.